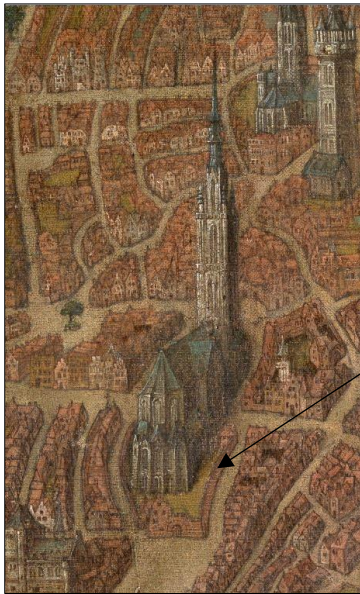

Archeologisch onderzoek in en rond de Sint-Baafskathedraal (Sint-Janskerk) te Gent, Nieuwsbrief 7

Inmiddels bracht het archeologisch onderzoek rond de voormalige Sint-Janskerk bijna 1000 skeletten aan het licht. Archeologisch onderzoek van dergelijke aantallen doet vaak heel wat vragen rijzen:

- Wat wordt er nu precies gedaan met al die skeletten?
- Wat levert dat onderzoek nu precies op?
- Waarom is het nodig om alle skeletten op te graven? Is een steekproef niet voldoende om informatie over het kerkhof en de begraven mensen te verzamelen?

Figuur 1. Detail uit Panoramisch Gezicht op Gent, 1534, met aanduiding van de kerkhofmuur rond de voormalige Sint-Janskerk (STAM Gent ©www.lukasweb.be – Art in Flanders vzw, foto Hugo Maertens)

Het nut van grootschalig grafveldonderzoek

Bij het aantreffen van skeletten gebeurt in eerste instantie een basisregistratie: er worden foto's genomen en het skelet wordt ingemeten om de exacte locatie te bepalen. Daarna volgt het invullen van een skeletfiche, waarop gegevens genoteerd worden over het grafritueel (bijvoorbeeld de aan- of afwezigheid van een grafkist en/of lijkwade). Daarnaast noteren de archeologen ook de eerste basisgegevens, zoals een globale leeftijd bij overlijden (baby, kind, tiener, volwassene) en een inschatting van het geslacht, en worden er enkele afmetingen van de beenderen genomen. De lengte van de beenderen kan immers een schatting van de lichaamslengte van het individu opleveren. Tenslotte gaat men na of er sporen zijn van ziekte of tekenen van geweld. Na het verzamelen van deze gegevens worden de skeletten zorgvuldig uitgehaald, gewassen en gedroogd.

Na afloop van de opgraving gaan de archeologen na welke skeletten geselecteerd worden voor een uitgebreidere analyse (geslacht, leeftijd bij overlijden, lichaamslengte, ziekteverschijnselen, gezondheid van het gebit en sporen van geweld). Hierbij kunnen bijvoorbeeld epidemieën, een verbetering of verslechtering van de hygiënische leefomstandigheden of de gezondheidszorg aan het licht komen. De skeletten die de meeste informatie zullen opleveren, met name de best bewaarde en meest volledige skeletten, komen voor dit onderzoek in aanmerking. Daarnaast kijkt men binnen de opgegraven populatie naar verschillen in datering, in ruimtelijke spreiding binnen het opgravingsareaal en kiest men bij voorkeur bijzondere contexten voor detailonderzoek uit (bijvoorbeeld massagraven, grafkelders of afwijkend georiënteerde graven). Dit laat bijvoorbeeld toe te onderzoeken of er verschillen zijn tussen individuen begraven binnen de kerk en individuen bijgezet op het kerkhof rond de kerk. Zelfs verschillen tussen de verschillende zones rondom de kerk en tussen de verschillende tijdsperiodes kunnen aan het licht komen. Deze verschillen geven vaak een indicatie van de identiteit van verschillende sociale groepen, zoals de hogere sociale klasse, de middenklasse,

het kerkbestuur of de armere inwoners van de stad. Ook ontwikkelingen op het gebied van hygiëne en gezondheid (szorg) kunnen aan het licht komen, zowel binnen de gehele populatie van de parochie als per sociale klasse. Om een dergelijk onderzoek te kunnen uitvoeren is het belangrijk om over grote hoeveelheden aan gegevens te beschikken. Hoe groter de hoeveelheid aan individuen, hoe betrouwbaarder de conclusies.

Begraafplaats van de Sint-Janskerk/Sint-Baafskathedraal

Op basis van het reeds uitgevoerde veldwerk kunnen al enkele bijzondere vondsten en sociale verschillen binnen de begraafplaats gemeld worden. De betekenis van deze vaststellingen zal na een uitgebreide analyse meer informatie verschaffen over de mensen die vroeger in de stad Gent hebben geleefd en hun leefomstandigheden.

Enkele voorbeelden zijn:

- In een grote stad stierven er meerdere mensen tegelijk of kort na elkaar. In plaats van één grafkuil per individu, zoals gebruikelijk, zijn er grafkuilen aangetroffen waarin er tot vier verschillende individuen tegelijk en boven elkaar zijn begraven. De vraag is of dit fenomeen typisch is voor bepaalde perioden.
- Direct ten noorden van de kranskapellen, in de binnentuin, zijn op een bepaald moment graven van volwassenen geruimd om plaats te maken voor begravingen van pasgeboren baby's en zeer jonge kinderen. Een kleine ruimte aansluitend op het kerkhof, direct ten westen van de zone waar de baby's begraven lagen, was voorbehouden voor foetussen.
- Binnen de kerk, in de crypte, zijn verscheidene begravingen en grafkelders aangetroffen. Hier zijn niet enkel mannen, maar ook vrouwen begraven. Verschillende mannengraven vertonen een afwijkende oriëntatie: met het hoofd in het oosten en de voeten in het westen (terwijl het doorgaans net andersom is). Algemeen wordt aangenomen dat mannen met deze afwijkende oriëntatie priesters zijn.
- Ten noorden van de kranskapellen is een omvangrijke knekelput opgegraven, begrensd door stapels van netjes geschikte beenderen (hierover volgt meer informatie in de volgende nieuwsbrief).
- Ten zuiden van de kranskapellen zijn voorlopig reeds vier massagraven aangetroffen. De (gezamenlijke) doodsoorzaak van deze overledenen is nog niet bekend.
- Hoewel de grafkisten vrijwel altijd volledig zijn vergaan, is het duidelijk dat vermoedelijk alle individuen in kisten zijn begraven. Lijnvormige verkleuringen in de bodem tonen dat er zowel rechthoekige of trapeziumvormige kisten voorkomen. Ook kisten met kistbeslag, in de vorm van een ijzeren ruitpatroon, werden meermaals vastgesteld. Ook zijn sommige individuen duidelijk in een lijkwade begraven, terwijl andere geen lijkwade hebben gehad. Bij de eerste groep liggen de beenderen van het skelet compact bij elkaar, bij de tweede is de positie heel wat 'losser'.

De studie van de skeletten heeft dus vele invalshoeken. Wat dit onderzoek zo belangrijk maakt is dat er maar weinig of zelfs geen historische informatie is over de individuen die door de eeuwen heen begraven zijn in en rondom de kerk. En dat is nu net wat wij met deze opgraving proberen goed te maken.